

F R E D N I N G S V Æ R D I E R

KRONPRINSENSGADE 13 / PILESTRÆDE 37

KØBMAGER KVARTER, KØBENHAVNS KOMMUNE

Besigtigelsesdato:	19.12.2016
Besigtiget af:	Vera Noldus
Journalnummer:	2010-7.83.03/101-0001
Kommune:	Københavns Kommune
Adresse:	Kronprinsensgade 13, 1114 København K
Betegnelse:	Kronprinsensgade 13 / Pilestræde 37
Fredningsår:	1945
Omfang:	<i>Hjørnehus (1784-86 af J. Boye Junge).</i>

— BYGNINGSBESKRIVELSE

I fredningsbeskrivelsen er der ikke taget stilling til lovligheden af bygningsarbejder foretaget i ejendommen. Beskrivelsen beror på besigtigelse af hele ejendommen undtagen kælderen, loftet, tredje og fjerde sal tv. og femte sal th.

Kronprinsensgade 13 / Pilestræde 37 består af et grundmuret fem etager højt hjørnehus. Det har ti fag mod Pilestræde, et afskåret hjørnefag og elleve fag mod Kronprinsensgade. Der er rødt teglhængt mansardtag med to murede flade kviste på fem fag i Kronprinsensgade og fire fag i Pilestræde samt seks mansardkviste. Mod gården belyses tagetagen ligeledes af mansardkviste. Der er desuden flere ovenlysvinduer. Hjørnehuset omkranser, sammen med Kronprinsensgade 11 og Pilestræde 39, et lille gårdrum belagt med asfalt.

Over en sortmalet sokkel står underfacaden glatpudset og malet lys grå i stueetagen og en mørkere nuance grå på første sal, mens overfacaden står i rosa puds. Mellem første og anden sal er en lysegrå malet kordongesims af sandsten. Kronprinsensgade facadens fem midterste fag er let fremspringende i et forlæg, som afsluttes foroven med en frontkvist med flad taghælding kvist. Samme motiv ses i Pilestræde, hvor forlægget er på fire fag og ligeledes afsluttes med en frontkvist med fladt tag. Øverst afsluttes midterpartierne med en profileret hovedgesims, mens resten af facadens hovedgesims har sparrenkopper. I de to forlæg er der et vandret lysegrå malet glat bånd mellem anden og tredje sal samt over vinduerne på fjerde sal. I stueetagen er der indrettet butik med nyt indgangsparti i glas. Over døren er resten af en ældre indfatning, i samme stil som indfatningerne omkring butiksvinduerne mod Pilestræde, der formentlig stammer fra omkring 1930. Samme indfatning ses omkring vinduerne på første sal, hvor selve vinduerne er af nyere dato. I stueetagen i Kronprinsensgade er der nyere butiksvinduer uden indfatning, og der er adgang gennem en ny dør til

butiksløkalerne. Over kordongesimsen har facaden nyere hvidmalede og traditionelt udførte korspostvinduer med opdelte nedre rammer. I mansardkvistene er nyere hvidmalede trerammede vinduer med todelte underrammer.

Gårdsiden står pudset og gulkalket, og afsluttes mod taget med en enkel hovedgesims. Vinduerne er hvidmalede korspostvinduer, hvor nogle er oprindelige med smårudede rammer, og nogle er med torudede underrammer. Nogle vinduer er udskiftet til nyere, traditionelt udførte vinduer. Dørene til bagtrapperne og kælder er lysegrå malede og nyere.

Placeret i sjette fag i Kronprinsensgade, giver den ældre, lakerede hoveddør med fyldning, glastruder og kannelurer, adgang til en forstuegang. Indstukne hængsler i karmen på indersiden hører ikke til døren og peger på, at døren erstatter en bredere, ældre dør. Gangen og trapperummet er belagt med nyere fliser. Loftet i gangen har profilerede loftsgesimser. Herfra er der adgang til trapperummet med indbygget elevator fra ca. 1930 og hovedtrappen, som stammer fra anden del af 1800-tallet. Trappen er en oval vindeltrappe og har vangesnirkel, drejede balustre og mægler, udkehlet håndliste og trin og reposer belagt med mørkt gulvtæppe. På hver repos er der to fyldingsdøre med adgang til etagerne samt en elevatorniche. Døre og gerichter stammer fra forskellige tidsperioder. Alle er traditionelt udførte. Der er to ældre bagtrapper, i de yderste fag i begge forhuse.

På første sal er lejlighederne tv. (Pilestræde 37) og th. (Kronprinsensgade 13) lagt sammen, muligvis allerede i 1930'erne, hvor vinduesindfatningerne stammer fra. Her er oprindelige vinduer og beslag mod gården, loftsgesimser, ældre fyldingsdøre, døre fra 1930'erne med originale håndgreb samt nyere døre og gerichter, parketgulve, malede plankegulve samt gulve belagt med tæpper. Planløsningen er kun til dels intakt med køkkenet mod gården i nr. 37 og stuer mod gaden. Adskillige af de originale stuer er blevet sammenlagt eller delt op med nyere skillevægge. I alle etager har vinduer mod gaden optoglas.

På anden sal tv. fremstår lejligheden med oprindelige vinduer og beslåning mod gården men ellers med nyere overflader og bygningsdele. Køkkenet ligger mod gården, mens der er indrettet bad mod gaden i et tidligere kammer. Lejligheden i nr. 13 fremstår med forstue, stue i hjørnefaget og rum mod gaden, bad mod gården, mens der er indrettet køkken i et tidligere værelse mod gaden. Her er pudsede lofter med gesimser, pille- og lysningspaneler, nyere plankegulve og nyere døre, hvoraf nogle er traditionelt udførte fyldingsdøre. På tredje sal th. er planløsningen som på anden sal th., men køkkenet er indrettet mod gården. Her er pudsede lofter med gesimser, overvejende parketgulve og tofløjede fyldingsdøre mellem

hjørnefagsstuen og stuen mod gaden. Mellem en af stuerne mod gaden og gangen er der en større åbning til tofløjsdøre, som er blevet fjernet.

På fjerde sal th. fremstår lejligheden med pudsede lofter, ældre fyldingsdøre samt nyere døre og gerichter, bl.a. fra 1930'erne, overvejende parketgulve samt resten af et værelse, som er blevet inddraget i en stue, med lysningspaneler, loftgesims og stukroset. Stuerne mod gaden er for øvrigt intakte, mens forstuegangen og entrépartiet er blevet ændret. På femte sal i nr. 13 er lejligheden delt i to lejemål, midtfor og th. Lejligheden midtfor har flere bygningsdele og detaljer fra 1930'erne, deriblandt gerichter, døre og håndgreb. Her er desuden parketgulve, pudsede lofter og nyere loftbelysning i hjørnefagsstuen. Butikkerne i stueetagen fremstår med nye overflader og bygningsdele.

— BYGNINGSHISTORIE

Købmager Kvarter blev ikke lige så hårdt ramt under bybranden i 1728, som mange andre kvarterer. Grænsen for branden i 1728 går omtrent midt igennem kvarteret, der heller ikke blev særligt ramt af den anden store bybrand i 1795. I kvarterets østlige del kan man hist og her finde rester af 1600-tallets bebyggelse.

Pilestræde strækker sig fra Østergade til Landemærket, hvor den fortsætter som Suhmsgade. Gaden har navn efter *Pilegården*, som lå her og første gang omtales i et dokument fra 1419. I en beskrivelse fra 1780'erne lyder det, at "Gaden har fra fordum Tid faaet dette Navn af den store Mængde af Pile-Træer, som da har staaet paa eet Stæd ved Enden af den gamle St. Nicolai Kirkegaard". Pilestræde var således præget af ubebyggede grunde i slutningen af middelalderen, men i renæssancen tog udnyttelsen fart. I 1765 flyttede Berlingske Bogtrykkeri ind i Pilestræde, hvor mediehuset stadig holder til. Den nordlige ende af Pilestræde blev indtil 1881 kaldt Springgade. I 1970-71 blev gaden rettet ud for at gøre plads til udvidelsen af Gutenberghus.

Kronprinsensgade forbinder Pilestræde med Købmagergade og er den nyeste gade i kvarteret. Den er anlagt i 1783-85 hen over det sted, hvor Storkanslerens Gård var blevet genopbygget efter branden i 1728. Tømrermester og brandmajor Johan Peter Boye Junge (1735-1807) købte og nedrev den nu forfaldne ejendom og anlagde den nye gade, som blev opkaldt efter kronprinsen - den senere kong Frederik VI (1768-1839). Selv om gaden ikke brændte i 1795, var der derfor alligevel stor byggeaktivitet på dette tidspunkt, og gadens bebyggelse har stadig et ensartet, klassicistisk præg. Boye Junge havde gået i

lære hos sin onkel Johan Boye Junge, der var hoftømrmester og ophavsmand til bl.a. spiret til Petri Kirken.

Kronprinsensgade 13 / Pilestræde 37 blev opført af Boye Junge junior selv, som boede i nr. 13. I samme periode, 1784-86, opførte han desuden hele vestsiden af Pilestræde mellem Kronprinsensgade og Klareboderne. Strækningen fremstår derfor særledes helstøbt. De nye ejendomme blev indrettet med herskabslejligheder med sidehuse og forretninger i stueetagen. Med deres fem etager var de højere end det havde været almindeligt og er et udtryk for grundenes høje udnyttelse.

I dag opleves Kronprinsensgade 13 / Pilestræde 37 som en samlet ejendom. Hovedtrappen i nr. 37 er blevet nedlagt, en ny hovedtrappe fra 1800-tallet i nr. 13 fører nu op til lejligheder i både nr. 13 og 37. Desuden er lejlighederne på hver side af hovedtrappen på første sal, blevet lagt sammen. I 1800-tallet, omkring 1930 og igen i nyere tid er huset blevet istandsat og moderniseret, hvilket kan aflæses på bygningsdele som hovedtrappen, elevatoren, gerichter, døre og håndgreb fra 1930'erne og nyere overflader. Iøjnefaldende er de store vinduesindfatninger mod gaden på første sal, som er fra ca. 1930. De øvrige vinduer i overfacaden er nye, men traditionelt udførte.

— KILDER

Bydelsatlas Indre By/Christianshavn, Skov- og Naturstyrelsen, 1996

Byens Huse, Danmarks arkitektur, Sys Hartmann og Villads Villadsen, København 1979

Dansk byggesæt omkring 1792 og 1942, Harald Langberg og Hans Erling Langkilde, Den almindelige Brandforsikring, 1942

De københavnske boligtypers udvikling, Arkitekten, XXXVIII. 5. Kay Fisker, 1938

Historiske huse i det gamle København, Nationalmuseet, 1972

Klassicisme i København, Hanne Raabyemagle og Claus M. Smidt red., 1998

København, før og nu – og aldrig, bd. 4 Nord for Strøget, Allan Tønnesen, 1988

København fra bispetid til borgertid, Stadsingeniørens Direktorat, 1947

Københavns gamle bydel, Harald Langberg, Foreningen til gamle bygningers bevaring, 1948

Københavnske borgerhuse, H.H. Engqvist 1948

MILJØMÆSSIG VÆRDI

Ejendommens miljømæssige værdi knytter sig til beliggenheden i Kronprinsensgade og Pilestræde, hvor forhusene nr. 13 og nr. 37 indgår som en integreret del af husrækkerne, der består af klassicistiske bygninger overvejende opført i slutningen af 1700-tallet. Især i Pilestræde bidrager forhuset til gadens helstøbte udtryk. Kronprinsensgade 13 / Pilestræde 37 er blandt de højeste i kvarteret og danner i kraft af beliggenheden på hjørnet med det markante afskårne fag og det afdæmpede klassicistiske formsprog et visuelt bindeled mellem Kronprinsensgade og Pilestræde. Det lille gårdrum er med til at opretholde den indre bys tætte bymæssige struktur.

KULTURHISTORISK VÆRDI

Den kulturhistoriske værdi for Kronprinsensgade 13 og Pilestræde 37 knytter sig i det ydre - især fra anden sal og op - til ejendommen som et eksempel på den rendyrkede klassicisme, der prægede periodens københavnske borgerhuse i slutningen af 1700-tallet. Klassicismen som ideal vandt indpas i takt med borgerskabets stigende indflydelse og kom som stilart til at præge de bygninger, der blev opført i anden halvdel af 1700-tallet og første halvdel af 1800-tallet. Der ligger desuden kulturhistorisk værdi i den samlede ejendoms blanding af funktioner, hvor stueetagen fra opførelsen har været indrettet til butikslokaler.

Det klassicistiske formsprog kommer til udtryk i hjørnebygningens og forhusets facader, som er forsynede med kordongesimser, vandrette bånd, profilerede hovedgesimser og gesimser med sparrenkopper. Hertil kommer facadernes taktfaste vinduessætning med korspostvinduer med todelte underrammer fra anden sal til og med femte sal. Hjørnebygningen har det for tiden karakteristiske afskårne hjørne, der efter branden i 1795 skulle blive et krav.

Det borgerlige, klassicistiske bygningsideal afspejles i det indre i den til dels aflæselige planløsning, hvor hovedtrappens placering mod gården og stuer mod gaden er bevaret. Den kulturhistoriske værdi knytter sig også til de oprindelige og ældre bygningsdele, som panelering, stukatur, de traditionelle vinduer samt bagtrapperne med alle deres detaljer. Hertil kommer senere tilføjede bygningsdele, nemlig den ovale hovedtrappe med alle detaljer, og velbevarede bygningsdele fra 1930'erne. Der knytter sig desuden kulturhistorisk værdi til ejendommenes højde, der på opførelsestidspunktet var

usædvanligt, og som er et udtryk for grundens høje udnyttelse og det stigende pres på indre by.

— ARKITEKTONISK VÆRDI

Den arkitektoniske værdi for Kronprinsensgade 13 / Pilestræde 37 knytter sig i det ydre til facadernes overvejende klassicistiske udtryk, der karakteriseres ved en enkel facadekomposition, en overordnet symmetri og et fladebetonet, taktfast udtryk. Kordon- og hovedgesimsen og det fremspringende forlæg har dels en dekorativ og dels en kompositorisk funktion, idet de skaber en visuel balance i den ellers høje og meget lange facade.

De glatte murflader, enkle horisontale linjer og den regelmæssige og taktfaste placering af vinduerne bidrager til facadens overordnede rolige og værdige fremtræden. Den mørke underetage giver ejendommene tyngde.

På bagsiden knytter den arkitektoniske værdi sig til gårdsidernes prunkløse udtryk, den tætte vinduessætning samt den enkle farvesætning.

I det indre knytter den arkitektoniske værdi sig til den velproportionerede planløsning på især anden og tredje sal og til hovedtrapperummene.

— BÆRENDE FREDNINGSVÆRDIER

De bærende fredningsværdier knytter sig overordnet til den samlede ejendom som en repræsentant for et stort københavnsk byhus opført i slutningen af 1700-tallet, der er traditionelt disponeret omkring et gårdrum. De bærende fredningsværdier knytter sig desuden til den mest væsentlige ombygning af ejendommen, der fandt sted i 1800-tallets anden halvdel, hvor den nuværende hovedtrappe blev etableret, og de to huse blev lagt sammen.

De bærende fredningsværdier knytter sig i det ydre til de grundmurede bygninger i fire etager med røde teglhængte mansardtage. Hertil kommer de klassicistiske facader med de horisontale bånd, kordon- og hovedgesimser samt de traditionelle vinduer mod gaden og de oprindelige vinduer med alle detaljer mod gården. Hertil kommer forlæggene med kvist i begge facader og det afskårne hjørne. Endvidere kommer den traditionelle materialeholdning.

I det indre knytter de bærende fredningsværdier sig til grundplanen med gennemgående forstuegang og hovedtrappe i forhuset af nr. 13. Hertil kommer lejlighedernes overordnede traditionelle plandisponering med stuer mod gaden, stue i hjørnefag og køkken / bad mod gården samt de bevarede oprindelige og ældre bygningsdele og -detaljer, herunder paneler, pudsede lofter, loftgesimser, fyldingsdøre og gerichter. Endvidere kommer hovedtrappen, de to bagtrapper samt generelt den traditionelle materialeholdning.

— ANBEFALINGER

Ingen angivet.

— FORHOLD VEDRØRENDE FREDNINGEN

SKØNNET VEDLIGEHOLDELSESTILSTAND

- God vedligeholdelsesstandard, ingen eller få ubetydelige skader
- Tilfredsstillende vedligeholdelsesstandarder, få mindre betydelige skader
- Ringe vedligeholdelsesstandard, en del skader og noget nedslidt
- Dårlig vedligeholdelsesstandard, omfattende skader og meget nedslidt

- FF3 Ændringer der har ødelagt bygningens fredningsværdier

"Klik og skriv tekst"

- FF2 Arbejder som har svækket bygningens fredningsværdier

"Klik og skriv tekst"

- FORSLAG TIL UDVIDELSE AF FREDNINGEN

"Klik og skriv tekst"

- FORSLAG TIL OPHÆVELSEN AF FREDNINGEN

"Klik og skriv tekst"

- NOTER

"Klik og skriv tekst"

KOMPLEKSTYPE

TILKNYTTETE BYGNINGER

	Arkitekt/bygmester/ingeniør	Stilart/bygningsperiode
Bygning 1 -	"Klik og skriv tekst"	
Bygning 2 -	"Klik og skriv tekst"	
Bygning 3 -	"Klik og skriv tekst"	

RETTELSE TIL BBR

"Klik og skriv tekst"